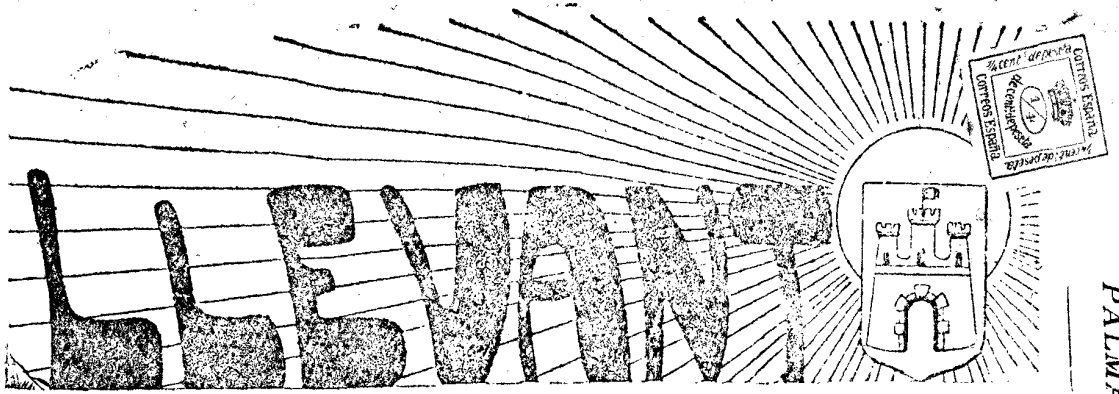

PREUS

Artá. Un trimestre 0'75
 A fora id. 1'00
 Al E. tranjer id. 1'50

Número solt
 15 ets.

Seminario

PALMA

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUI

Artá 29 Febrer de 1920

PER DEU I PER MALLORÇA

Redacció i Administració
 Quatre Cantóns, 3

LA PATRIA

Una vo ta demostrat que de cap ma-
 nera convé a la causa confondre Ma-
 llorca amb Catalunya ni fins i tot amb
 les demés Belears, es arribada l'hora
 de definir, de concretar bé lo que enten-
 nem per Patria.

Es aquest però un asunto tan espinós
 que abans d'investir-lo, volem demanar-
 vos, lectors estimats, serenitat i
 indulgència per rebre conceptes com
 els que anam a exposar que algú segu-
 rament calificarà d'atrevits.

S'ha tet ja un tópic comú entre una
 gran part dels escriptors de per aquí el
 dividir la patria en dues: *patria petita* i
patria gran.

De cap manera podem estar conformes
 amb aqueixa divisió perque la pa-
 tria verdadera no pot ser més que una
 així com una sols pot esser la nostra
 mare. Mes ja que a la apreciació de la
 generalitat n'exesteixen dues, consen-
 tim'gen admetre solament la distinció
 entre *patria natural* i *patria adoptiva*,
 qu'en termes juridics seria aquélla la
Nacionalitat i aquesta l'*Estat*.

Perque es bo de veure que la Patria
 ha de tenir un limit natural, i per aixó
 no podem de cap manera combregar
 amb els qui prediquen que la patria es
 l'humanitat com tampoc compartim l'
 idea dels qui la volen tan esquefida que
 la concreten en el poble o en la familia,

La patria natural es el tros de terra
 aont varem veure la primera llum, aont
 hi tenim els recorts de l'infantesa aont
 está enciavat el nostre poble, aont e-hi
 jeuen les despulles dels nostros avis,
 aont cada montanya, cada penyal, cada
 bosc, cada monument venerable nos
 parla al cor i nos conta un punt de l'
 historia de canostra.

Provem, germans, de sortir a far un
 viatge p'el mon i si regressam amb un
 vapor d'escalas, fora del p'er que sent
 el qui veu aprop el terme del viatge
 igualment mos bategará el cor en tocar
 terra a Canarias que a Cádiz o Almar-
 ría. Ai posar el peu dins Barcelona i
 sentir gent qui parla la mateixa llengua
 que mamarea amb la llet de nostra
 mare nos bategará amb més força pero
 no sentirem encara cap veu interior que
 mos diga: *Aquí es cateua*.

Mes al colombrar la silueta de les
 costes mallorquines, al passar per ran
 de la Dragonera, el veure l'imponenta
 Seu de Ciutat qui s'eamiralla dins les
 aigues de l'oberta badia, al ser davant
 l'esbelt Castell de Bellver voltat de
 cases blanques com a cisnes que reposen
 en les vereres d'un estany, al trepitjar
 finalment terra mallorquina, sentirem
 com un desitj de besar-la, el cor
 mos donará salts d'alegría, tendres llá-
 grimes de plaer guaitarán als nostros
 ulls i encara que siguem de la vila més
 arreconada i humil sentirem com una
 veu íntima que mos dirá: Ets a cateua.

Idó, aquesta es per noltros la Patria
 natural.

An aquesta patria la coneixem tots
 per instint, sense necessitat d'estudis
 perque la patria no s'estudia, se sent i
 res més.

O sino's aun pagès de les nostres
 comarques parlem-li de qualsevol de
 les regions espanyoes, Aragó, Cas-
 tella, Andalucía i quedarà bocabadada
 i mos dirá que ell no'n sab res d'aixó
 perque no ha estudiat.

El concepte de patria ve a ser,
 com una figura de cercols concentrics
 el nucli dels quals es la familia. El pri-
 mer cercol es el poble i segueixen des-
 prés la comarca, la regió i la naciona-
 dat, poguent després aqueixa rodella
 natural justaposar-se a altres identi-

ques, formant entre totes un teixit de
 patries naturals lligades amb vincles
 d'amor que juntes vendrán a formar la
patria adoptiva.

La patria *adoptiva* pot esser també
 estimada com a tal però, de cap ma-
 nera es pot confondre amb la *natural*.
 Així com aquesta mos es mare, aquella
 mos ve a ser filla, aixó es formada per
 noltros mateixos; es el casal que han
 bastit totes les regions i nacionalitats
 que se lligaren amb lligams d'amor; es
 la societat formada voluntariament per
 totes les patries naturals per la comú
 defensa, per la major solidesa de l'eco-
 nomia nacional, per tenir més força
 real. Si volem establir una distinció en-
 tre la patria natural (Nacionalitat) i la
 patria adoptiva (Estat) basta dir que
 aqueix es destructible. Per un vaivé de
 la política, per una conveniencia de la
 societat de nacions, per un caprici de
 qualsevol altra Estat més fort i ambi-
 cions, per la mort d'un Rei o per la vo-
 luntat de totes i cada una de les regions
 i nacionalitats pot deixar d'existir. En
 canvi la patria natural es indestructible.
 Pot viure sequestrada, humillada, tra-
 pitjada, oprimida, però viurá mentres
 tenga fills que l'estimin i aqueix amor
 es impossible eliminar-lo perque Deu
 l'imposá en el nostro cor.

Tot lo qual mos diu que'l nostro
 amor concentrat en la familia per irra-
 diació s'extén an el poble, a la comar-
 ca, a la regió i fins a la nació.

Es hora de concretar aqueixes idees
 en la determinació de la nostra patria
 natural i de la adoptiva com també l'
 amor que a cada una devem però com
 aqueix article s'es allargat més que no
 volíem ho deixarem p'el n.º pròxim.

Folklore Balear

Jocs d'infants a Mallorca

A CONIONETS A AMAGÁ

Vat-aquí aquest joc recullit a un suburbi de Ciutat:

Se *bolea* s'atlot qui s'ha de *posar* i quant ja està designat, s'amagarà dins una casa, a un recó, o si tant poca confiança merescués an els jugadors, li taparien els ulls amb un mocador, o un altre atlot, assegut, li taparia'l nas amb les mans, mentres tengués el cap damunt les seues cames.

Al entretant els jugadors haurán anat cercant el lloc millor per amagar-s'hi.

El que's *posa* anirà cridant fort, poc a poc, alçant una mica més la veu, i allargant-la en esser a la darrera síl·laba.

conionet, conionet ¿quin'hora és?

Els qui s'amaguen o ja están amagats li contesten:—*La una*—dissimulant la veu a manera de gisco, a fi de que'l qui's *posa* no conegui si están amagats molt enfora o molt aprop, o quins son els qui responen.

Conionet, conionet ¿quin'hora és?

torna cridar el qui s'amaga i's demés contesten:—*Les dues*.

Conionet, conionet ¿quin'hora és?

—*Les tres*,—responen tercera volta des dels llocs aont están amagats.

Llavors el qui's *posa*, les demana fort:

¿Estau ben amagadets?

—*Si o no*—es la contesta. Si no hi están, torna repetir, com abans les hores; ara, si hi estassen se'n va a cercar-los i el que troba dins l'amagatai se *posa*, mentres que'ls que hi fugin i *toquin mare* (el lloc aont estava'l que s'amagava) romanen francs. Si per dissort no n'agafas cap, s'hauria de tornar a *posar*, començant així altra volta'l joc.

PÀ I PEXÍ

Se col·loquen dos atlots drets i d'esquena entrecruant-se 'ls braços per darrera. Un dels dos s'acota, romanguent l'altre extès i amb les cames penjant damunt l'esquena del acotat, qui tot-d'una li demana:

—*¿Avón estás?*

I l'altre respòn:

—*Damunt tauladeta.*

—*¿Què menges?*

—*Pà i guinaveta.*

—*¿Què beus?*

—*Aigo de má.*

—*Llevét, llevét, que jo hi vui está,*—acaba diquent amb tonada alegre el qui està acotat mentres s'alça dret. El qui estava damunt s'acota, romanguent l'altre amb les cames penjants, recomençant així indefinidament aquest joc tan preferit p'els infants menuts.

Antoni Pons Pastor.

Meteorologia popular

LA PLUJA

(Segaetx)

10.—Si ets abetllins canten molt senyals en aigo.

11.—Damunt la muntanya del Toru a vegades s'hi posa una boira ben coneguda dels menorquins que li diuen *capell*. I se diu que *quant la Mare de Deu del Toru du capell prest plou*.

12.—Si es bestia jove juga i botetja, senyal d'aigo (Per extensió se diu de la gent jove).

—13.—Si quant el sol surt se torna tapar tot-d'una, dins tres dies haurá plogut.

14.—També es una senyal d'aigo es ciular es toc.

15.—Si ses penyes suen, senyalen aigo.

16.—Quant els agrons (aus) criden prest plou.

Amb aquestes senyals hi entren també els de nigulats especials que a voltes surten pronosticant pluja:

17.—El *Capell de senyora* es un nigulat que sol sortir a xeïoc i pronostica que plourá dins tres dies.

18.—Quant al mestrall ehi surt es *Caparro* que es un nigulat molt negre dins vint-i quatre hores plou.

19.—S' *Enclusa* es un nigul que te aquella forma i quant surt senyala que plourá dins tres dies.

20.—*Sa Barca* es una fi'era de nigulats que van de Mitjorn a Tramontana i i que per lo regular comensa en punta i acaba redonca com una barca. Senyala aigo.

21.—Devegades a la part de Mitjorn surt *Es nuvulat am cabaera* i en sortir abans de les vintiquatre hores plou.

22.—Diuen Ses Cabanelles an els dies primer, segon i tercer d'agost. Si en aquests tres dies el demati hi ha banyadura (rouada) no faltará pluja en tot l'any. Si dia primer no n'hi ha, plourá poc en la primavera d'ivern si no n'hi ha el tercer plourá primerenc i no tardá.

An el poble d'Artá també en tenim de ben particulars de preocupacions sobre la pluja. Vat n'a taquí algunes:

1.—A sa lluna d'agost que plogui, plourá nou llunes de carrera. Aixó es v.g. Que si plou a la lluna nova d'agost, les nou primeres llunes noves que seguirán plourá. I així de les demés.

2.—Si plou de Lluna nova i de Lluna veia d'agost no faltará aigo en tot l'any.

3.—Si en Paretjal (1) s'alça i se torna enfonyar plou prest.

4.—Si es sol du capa, senyal d'aigo.

5.—Quant se veuen tres sols dins tres dies plou.

(1) En Paretjal es una nigulada grossa que surt entre Llevant i Grot.

6.—Gelada assolada dins tres dies està banyada i si no, hu es sol esser apreciada.

—7.—Si s'auba es vermeia senyal d'aigo.

8.—Quant sa lluna fa rotlo també es senyal de que plourá prest.

9.—Si es demati es Puig d'Alpara du capell aigo fins a sa pell.

10.—Si es sol se colga amb capa es dimecres senyala aigo.

11.—Quant es cucs tresquen per les carreteres bruts de terra, senyalen aigo.

12.—Arc de Sant Martí, si surt es mati mos dona bon cam, si surt es capvespre de ma ferem festa.

13.—Se creu que'ls fitblons van a xuelar l'airo de la mar i havonces l'escampen p'el mon.

14.—A tres creuen que'ls nigulats son com un especie d'esponges carregades d'aigo que l'amollen, al ploure.

15.—An els infants les diuen que son els anjels qui reguen.

Peró els quant comensa a ploure recorren la vila exclamant fort: *Les rates pixen! ¿Ses rates pixen!* A tres canten: *Bon Jesuset que plogui! Bon Jesuset que plogui!* A Menorca afeigeixen: *Si coave*

16.—Els pares quan plou diuen an els menuts:

Tirurit com plou
es temps se refresca
n a irem es cal
i torrarem sa cresta.

Seguirém en el n.º, qui ve lo que tenim recullit sobre aquest tema. Esperam que no se farán pregar molt els qui saben colca dita o preocupació popular sobre aquests fenòmens i que voldrán ajuntar-los en aquesta colecció.

Ramón DBLS PUJOLS

GLOSA

feta p'en Bernat Llubi brindant a uns novis el dia de ses noces.

*Per vos novii i novia
aqueixa visita va;
que en salut puguen está
com St. Jusep i Maria.
Es un art de gelosia
es destino des casà.
Sempre vos heu d'estimá
i parlar amb cortesia,
si teniu cap fii o fia
bon exemple els heu de da;
i no els heu de comportá
que prenguen mala doctrina
no sieu com la gallina
que cria els polls p'el milá.*

Aquest periòdic està subjecte a censura egleciàstica.

Mestres, Escoles i nins

CONTRAST

Son les 7 del matí: Just davant teng la premsa acabada d'arribar del continent. Els qui esperen d'ella bones noves se posaran concirosos perquè ve tota plena de pessimisme p'els mestres. En el Ministeri d'Instrucció Pública no mos atenen, ni mos fan cas. Seguit se anuncien augmentos de sous en alguns departaments, haguent dins dos anys doblat i fins triplicat els sous.

An els mestres de 1ª ensenyansa no s'ha cregut prudent augmentar-los tant. Que'n ferien allavors de tant de doblers! N'hi ha alguns que així mateix han doblat el sou, molts sols han arribat a un cinquanta per cent, moltíssims sols han obtingut un vint. I la vida està dues vegades més cara. ¿Què han de fer els mestres? Que s'estreguen un poc el cinturó i esperin d'asseguts qu'els temps millorin. ¡I no's que no mos umplin de promesses! Cada Ministre que puja durant els primers temps diu que estodia; i passa el mesos sense pendre cap resolució. Mes, quant ven pròxima sa caiguda, tot sen promesses. Prest mos donará la lluna però dins pocs dies una crisi total l'estimba cap avall i amb ell el castell de les il·lusions que mos havia fet concebre.

I no es sols en la qüestió de sous que va desballestat el nostre departament. En tot se veu una desorganització estúpida. Tenim un escalafó qui es una olla de grins en la qual ningú s'hi entén. Un Estatut que'ha de sufrir la ma despiadada de cada Ministre novato. La reforma vertadera d'aquest està promesa de quatre governs enrera, però com aquets cauen cada dos mesos sempre

mos quedam a les mateixes. Els concursos no s'han publicats mai amb normalitat ni esperança per ara en que tot està desorientat.

Aqueixes son les impressions que en trec de la lectura de les revistes. Aqueixa lectura m'infiltra el pessimisme, i me sent amb un descoratgement sense mida.

Mes, es hora d'anar a classe i m'aixec amb aquella pesantor propia del qui se sent defallit, contrariat. Vaig cap a l'escola com a per costum, encara que mils veus interiors me diuen: No vulguis treballar en profit d'una societat que te tan oblidada la classe an a que pertany. Abandona aqueixa feina tan ingrata el valor de la qual ningú sap compendre.

Arrib a l'escola i una cincuenta de nins etxerovits, alegres, joguiners, amb la cartera penjada al costat me saluden amb una mitja rialla. Son mig-riure infantivol m'aixampla el cor i sent la primera veu que'm diu: Mira aquest camp llaurat i assaonat que està esperant que hi sembris bona llavor.

Els nins me volten, s'aferren a mi, m'estrenyen les mans i demostren frissança de conversar i treballar en el taller de la ciencia. I els meus llabis també sonriuen amb els infantons i convers i explic i juc i cant i salt i m'oblit del mon ingrati del poble despreocupat i dels Parlaments infeconds i dels Ministeris indolents i de les prebendes de les classes privilegiades i de les Revistes pessimistes i no veig sinó un mon nou, renovellat cada dia, unes cares optimistes, uns cors francs i oberts, unes llevors a punt de germinar, unes plantes pròximes a florir.

¡ Oh infantesa sempre atractiva, sempre feconda, sempre bella, sempre plena de somriures, com m'atreus i com allunyes de mi els pessimismes que'l mon me dona! Per tú únicament treball, per tú mon cor sent cada dia una renovació.

¿Es ver, mestres, companys volguts en una professió tan ingrata, que a tots vos passa com a mi?

A F.

Ortografia Mallorquina

A. E.

Diguerem en la regla anterior que el só fosc *é* en final de verb, noms i adjectius femenins s'escriu: en singular *a* en plural *e*. Aixó es com a regla general però hi ha moltíssimes d'excepcions. Perque son molts els noms femenins que acaben en *e* v. g. *imatge, mare, sèrie, piràmide, torre, superfície, frase, espècie, intemperie*, etc, etc. Com també existeixen molts de mots masculins acabats en *a* per exemple: *poema, prisma, monarca, tema, papa, pirata, planeta, profeta, ciclista*, etc, etc.

Son abundantíssims els adjectius acabats en *e* que concorden tant amb els noms masculins com amb els femenins. Així: *Terrible, possible, miserable, solemne, ximble, lliure, selvatge*.

MEMORANDUM DEL MESTRE

El darrer del més entrant s'acaben les classes nocturnes d'adults i els mestres han de presentar a la Secció Administrativa la Memoria del curs. Els dies 7-14-21 i 28 no hi ha classe per ser diumenges, el 19 per ser la festa de Sant Josep i el 31 per ser dimecres Sant.

Del Passat i del Present

Notes per una Monografia Històrica de la Pesta llewantina

LA PESTE A MALLORCA

(Segueix)

Semblava que amb aquestes precaucions que s'adoptaren havien d'evitar ja lera de perill i se comença el repartiment del boti conquerit, però a 15 milló quedà dins Palma declarada la peste que amb poc temps causà incontables víctimes acabant dur vida, molts de valents que amb gran coratge havian lluitat per defensar-la de les armes del mimicli. Amb aquesta epidemia moriren els barons en Guillem de Claromunt, En Ramon Alemany, En Garcia Pérez, de Meytals, D. Guerau de Cervelló, el Comte d'Ampúries y molts d'altres nobles. Pronta quedaren contagiats de la peste casi tots els pobles de Mallorca que varen quedar reduïts a la més completa desolació. La nostra illa a conseqüència de l'epidèmia i per haver fuita moltíssima gent cap a Catalunya després de la Conquesta, quedà casi deserta, lo que fon causa de que'l Rei en Jaume enviàs a Don Pere Cornet a Aragó per fer venir 150 cavallers entregant-li cent mil sous. Per sa repoblació va donar el Rey en Jaume el famós càdic de Franquicia y llibertats als qui venguessen a repoblar Mallorca.

Durant aquesta epidèmia fon guanyat el consol i servici que prestaren els P. P. Dominichs que fou la primera orde religiosa que aquí s'establí després de la Conquesta, els quals desafiant tot perill sense temer a la mort per cadat prestaren un gran servici als Mallorquins en aquells dies de desgracia i desconsol.

L'invasió Europea, de la peste negra en 1348 la desgracia de la qual hem contat en el capítol anterior després de recorre la Scithia, Grecia, i Siria passa a Sicilia d'ahont fou importada a Mallorca en Novembre de 1348 la qual en menos d'un mes va perdre uns 15.000 de sos habitants quedant per tant molt despoblada, de tal manera que segons contenen les memories de l'Universitat varen morir un 80 p3 dels habitants. Aquell any se va anomenar per antonomasia, *el de la gran mortandad*.

L'any 1.375 la peste bubònica se presentà altre cop dins Mallorca pujant segons les cròniques a 35.000 les víctimes del contagi, tornant reapareixer amb més força encara des cap de nou anys en que se feren processons de penitencia a les iglesies de la Capital. Deixà a l'illa tant despoblada que en 5 de febrer de 1.384 se donà un bandol de franquicies concedit a n'els forasters que per remedià la despoblació s'establiren dins l'illa amb sas esposes o casantse en eila, alliberantlos a tots de Talla i dels impostos sobre moltures.

En el mes de Juny de 1.383 hi va haver una epidèmia que sols eiectava a n'essins morintsen moltíssims

En l'any 1465 de nou diferents pobles de Mallorca foren atacats de peste bubònica, però encara que no se troben molts de detalls de sa desgracia, durà fins al any 1476. Durant aqueixa, se pensà per primera volta en cercar preventius i en adoptar precaucions sanitàries nomenant un metge, el Dr. D. Lluçia Colomines, amb el títol de morber que era obligat a visitar els apestats. Se va redactar al 1476 un Reglament de Sanidat compost pel metge Colomines junt amb els Senyors D. Lluís Descaillar, Baile General, D. Tomás Desbach, Veguer, D. Lluís Berard, D. Antoni Colom, D. Martí Basset i D. Antoni Jornals. El Governador D. Berenguer de Blanes va crear una Junta de Morbers, composta de s jurats dos Ciutadans i dos manestrais un cavallé, un ciutadà, un mercader, un metge i un cirurgià. Els banes dels pobles estaven obligats a donar conta setmanalment de les novedats sanitàries poguent els mateixos castigar les faltes contra la salut pública. La Junta va establir, amb l'assentiment del Rei, que cap nau arribant del estranger pogués descarragar sense mostrar la patent neta del estat sanitari de sa tripulació i sense justificar sa procedencia, obligant-lo en cas de sospita a corantena i expurgament. Però encara que aquest Reglament es del 1476 se veu que l'any 1.468 ja hi havia Junta sanitaria, com ho demostra el fet d'haverse conmutat en aquest any amb assots la pena de mort en que havia incorregut en Miguel Carbonell per haver saltat a terra procedent de part intestada.

La peste comensà al 1.465 quedant invadits de tot d'una Miramar i Sóller; però les mides preventives dictades per la Junta de morbers, i la creació d'un cordó haguert-hi senyalada pena de mort p'el qui'l traspassaria, foren casi inútils ja que rodà per casi tota l'illa, fins que a la primavera del 1.475 se declarà dins Palma. De moment, se deia que era mal a les glándules, però a final de Maig se moriren cada dia una corantena de persones. S'escolà després i molt principalment dins Sineu i Muro, i al entretant en Berenguer de Blanes de la Junta de Sanidat recorria els pobles sans, Lluchmajor i Porreres per preservarlos i a ordre seua se proveien de queviures i abans d'entrar-los los tenien cinc o sis dies en observació. La desgracia causada aquell any fou molta, contant-se en quinze o setse mils les víctimes del contagi. Tot-hom se dava pressa per amagar els diners, les riqueses, alhaques, robes i documents, fins que al 16 de Septembrè de 1.476 se feu un pregó ordenant denunciar totes aque-

tes ocultacions a n'els tribunals, declarantse furts passats deu dies. Aixó ademés de ses perdues personals va ocasionar la decadencia i la bancarrota al comerç, a la industria i a la agricultura, escampant-se arreu la més gran pobresa i miseria.

Devers l'any 1490 en que se digué que se trobaven atacades les costes del Mediterrani, esquis com estaven els mallorquins, sometien a l'observació dins Portopí totes les naus que venien de Valencia i Barcelona. Se mantenia be a n'es cuarentenaris, se reïorsà la Junta Sanitaria i se nomenaren empleats de fisic i cirugia morbers, turnant cada any els facultatius de Mallorca. Quant ja semblava que la peste desaparexia cap a Génova i Nàpols, als primers de Juny de l'any 1493, un tal Boga, capità de barca que venia de punts apestats va saltar a terra i amagà certes coses que duïa. Se posà en corantena sa barca, se cremà la roba perillosa i l'altra es posà a l'oratge. No se prengueren més precaucions i al donarli entrada a n'en Boga, recullí aquest els objectes que tenia amagats quedant de cop atacat i morí dins pocs dies. La malaltia se propagà i tot d'una la gent no s'en guardava creguent que eren pulmonies però en pocs dies en moriren tants que tot-hom quedà alarmat escampant-se per l'interior de l'illa. Dins l'iglesia d'Alaró se cridà consell de notables en 24 de Juliol per atendra a la provisió de queviures que es pogué fer amb faciilitat perque les poblacions dels litorals no estaven atacades.

Les viles aont més víctimes hi hagué foren Inca i Muro. Per sos servicis en el contagi se distingiren el nou Governador Mossen Juan Aymerich, l'assessor Bofill, D. Masà Monistrol, metge; D. Benet Chipre i D. Manuel Torrajil, cirurgians.

Aquesta se anomenà sa pesta d'en Boga.

L'any 1504, fou importada novament de l'Àfrica no essent possible per circumstancies extraordinaries sometre les naus a corantena. Molta gent emigrà de Palma, especialment la noblesa, quedant la classe proletaria que terriblement atacada se repartí en malalts i sospitosos entre Portopí, l'hospital de Santa Catalina i la vinya de Mossen Cotoner.

Al 1523 tornà apareixe la peste bubònica, si be de la no'n coneixem detalls. En aquest any se dugué es bras de Sant Sebastià, fent vot de dedicar-li festa i dijuni.

Andreu Ferrer.

Continuará.

Socials i Agrícoles

CULTIUS I BESTIAR

I

La manera d'arrencar més producte de la terra, es, duguent una combinació ben entesa entre l'agricultura i la ganaderia; no cregueu com molts qui pensen que se pot esser agricultor sense esser al mateix temps ganader. És una de les equivocacions més grosses pensar-se que sense bestia se pot explotar l'agricultura d'una manra econòmica i al mateix temps remuneradora.

Vos contaré, la manera com s'ha dedur una finca relativament petita i ben plena de bestia que viu i produeix.

La finca son 36 corterades de terra bona, tot conradis, poblades d'ametlers 28 d'elles, quatre de figueres i quatre sense cap arbre. Se dóna dividida en sementers de sis corterades els quals se sembraren seguint l'ordre següent: el primer any faves, el segon blat, el tercer se deixa pastura, el quart ordi, el quint se torna deixar pastura i el sisé se sembra de civada, comensant altre volta faves en el seté i així seguint.

Abans se sembrava primer de faves, llevors blat, després ordi, se deixava pastura, se tornava sembrar blat, llevors sivada i altre vegada faves. Duguent l'explotació d'aquesta manera solsament s'hi porien sostenir 15 auveyes i 10 porcs durant l'hivern; amb la modificació feta resulta que s'hi sostenen 60 auveyes i 20 porcs i se cull igual quantitat de grà que abans.

Ademés de tot això, nos resulta que els ametlers com només estan un any pert-altre a rostoi i l'altre a goret ja de faves o sia pastura que giram an el abril, se fan molt bons i se assanta més la cullita que abans, en que tenien dos anys seguits de rostoi primer de blat i després d'ordi o sivada; quedant per aquest motiu extenuats.

La cullita mitja de gra, son: 100 corteres de faves, 100 de blat, 100 d'ordi, i 100 de sivada, a més 300 de metles, el bestia de llana dona 2.500 terses de carn i 409 de llana, 800 terses d'aviram amb

800 dotzenes d'ous i 500 terses de conís. També se mantenen 6 cabres de llet i cria, tres bísties de feina i deu persones, quedant ben gordades les llevors per l'any qui vé; s'engreixen 12 porcs que pesen 4.500 terses. En total 8.300 terses de carn, 400 de llana i 800 dotzenes d'ous.

Ja veis, idò, com s'ha conseguit dur ben ajustades l'agricultura i la ganaderia i contau demunt, demunt, lo que pot produir: la carn posant-la a tres reals, valdrà 6.225 pessetes, les metles a coranta pessetes valdrán 1200 pessetes, la llana a vint duros, 400 pessetes i els ous a sis reals, 1200, en total 19825 pessetes, que corresponen a raó de 557 pessetes per corterada. Hem de descontar lo que costa la feina i la renda.

De segur que molts de conredors no creuran lo que les he dit i riuran maliciosament, i molt més si ells son conradors d'aquells qui cullen i no pensen a restituir a la terra lo que le cullita li pren.

En números següents vos detallaré un per un els cultius i ses feines i tal vegada logri convencer a n'els incrèduls i animar-los a provar-ho que es lo millor de tot per convencerse, si bé han de tenir en conta que la terra en la qual provin lo que jo les dic ha d'esser terra bona i ben rebllida d'abres. i ademés, d'això, en el sembrar s'han d'ajustar a n'el clima que tenguin i demés condicions climatològiques que los rodetjin.

Fins a l'altre escrit, idò, lectors volguts de LLEVANT que ja no es sols publicació llevantina, sino que, es la veu dels mallorquins, mallorquinistes, dels enamorats de la Roqueta etxerovida, voltada per tot de blau, fertíl, hermosa i bressol de nostra infantesa.

L'AMO DE SA CLASTA.

Les ventatjes de les pólisses de segurs

Moltes persones a les quals se convida per invertir alguna quantitat en una o més pólisses de segurs, come medi de protegir la seua familia contra la orfanat o per protegirse a si mateixes du-

rant la seua vellesa, argument que «es una mala inversió» o «un mal negoci». Per demostrar que aquestes apreciacions son equivocades publicam aquí una llista d'alguns milionaris dels Estats Units, els quals a pesar de les seves immenses fortunes no han dubtat en assegurar la seva vida mitjansant pólisses de un valor fabulós.

L'homo més assegurat dels Estats Units es Rodman Wanamaker, de New York i Filadelfia.

Les pólisses de segurs d'en Wanamaker sumen la friolera de quatre milions i mig de pessos.

Pierre du Pont del trust de la pólvora del Estat de Delaware amb oficines a ciutat de Willmington, ocupa el segon lloc amb un total de pólisses de quatre milions.

Segueix després John Wanamaker, pare, amb tres milions.

Altres pólisses per valor de dos milions i mig estan en poder de J. Pierpona Morang.

Perey Rakefeller, dos milions.

Julius Rosenwald, altres dos milions.

Harry F. Duun, un milló vuitcents mil pessos.

Hi há ademés uns 17 propietaris de pólisses per valor de un milló de pessos.

Les cifres suministrades, segons se manifesta, estan subjectes a revisió per l'aditament de pólisses especials de segurs de guerra, suscrites per els assegurats que tenien o tenen negocis a l'extranger o quins asuntos demanen protecció especial. Així idò, es més que provable que aquests individus que posseeixen pólisses d'un milló de pessos ó més, hagin anmentat els seus segurs durant la guerra.

Les pólisses de 500 mil pessos son corrents en el mon dels segurs i no mercixen comentari especial. No hi há cap homo polent en els negocis que no tengui alguna pólvora de 100 mil pessos.

Amb tot, la llista dels assegurats no produeix un contrast raro respecte a la riquesa individual.

John Rockefeller per exemple, apareix en la llista sols amb 50 mil pessos en pólisses de segurs, si bé es molt provable que hi tengui qualque cosa més.

I així per l'esti, Jamen Stillman, Cornelius Wandelbert, Jacobo Ruppert i altres milionaris de New York posseeixen comparativament pólisses irrisories algunes menors de 50 mil pessos.

Moltes de les interessants figures del mon financier per altre part, han preferit mantenir secretament e's segurs de vida i no son anomenats en les estadístiques. Aixó sembla usual en les dones ja que apareixen en les referides llistes amb una petita proporció.

Es curiós veure com les estrelles del cine asseguren les seues vides, fent beneficiaris de la seua pólvora al manager o propietari de la companyia.

Notícies i Comentaris

PER L'OBRA DEL DICCIONARI

L'Apóstol de la nostra llengua Mossen Antoni Mª Alcover està d'enhorabona per dos conceptes. Un, per haver rebut el nomenament de Capellà d'Honor, honorari de Sa Majestat el Rei. Però no es aquest el que més l'omplirà segurament de satisfacció, sinó l'altre, això es haver conseguida l'inclusió dins el pressupost del Estat 32 mil pessetes per dur a cap el Diccionari Català-Valencià-Balear. Està encara en dupte l'aprovació d'aquest pressupost però sols l'inclusió en ell es ja un triomf per Mossen Alcover que de conseguir-la veurà coronats sos afanys i currolles de vint anys enrera; podrà donar la darrera ma an aqueixa obra colosal que tants de disgusts com satisfaccions li ha ocasionat.

Mos n'alegram moltíssim per lo que toca a Mallorca i a la personalitat de Mossen Alcover an a qui felicitem efusivament.

BIBLIOGRAFIA

El curt espai de que hem dispost fins ara mos ha impedit el donar conta d'algunes obres que hem rebudes de llurs autors. El mes passat l'insigne poeta mallorquí el M. I. Sr. D. Miquel Costa i Llobera mos fe l'obsequi d'enviarnos amb especial dedicataria la seua hermosa obra *Sermons panegírics*, aplec de nns quants sermons escullits entre els molts que ha predicat. No darem cap judici d'aquesta obra perquè resultarien pàlits els elogis que poguessim fer-ne devora el que l'obra mereix.

També nos enviá amb ell els dos Quaderns de *Lectura*

Popular que s'han dedicats a donar a conèixer la seua obra poética. Un d'ells se titula *Poesies Líriques*. L'altra es tot el poema *La deixà del geni grec*.

Agraïm coralment al autor son valió obsequi.

La simpática poetisa artanenca Dª Margalida Estelrich de la qual hem donat ja a tastar als nostres lectors algunes belles produccions mos ha enviat un exemplar de la comedieta titulada *Fatilleries* que acaba d'editar en la Tipografia de S. Pizá de Ciutat.

L'objecte d'aquesta comedieta es ridiculisar les moltes preocupacions que encara hi ha entre la nostra gent. Son estil es popular com pertoca a una obra dedicada al poble.

Felicitem a l'autora i li agraïm l'exemplar que mos regala.

COSES I COSETES

Cada jorn que passa n'es un més de descrèdit per els governants de l'Estat. Qualsevol agosserat que s'entrevengui en el camí, es obstacle per retrarsar la par tida. Ni un moment de gallardía se troba per tornar les *pilotes* *an el joc* an els que juguen amb el pervindre d'Espanya. Una cinta cinematográfica corre per davant els ulls dels espanyols i els qui no son cegos veuen com tot hom se prepara, com tot hom treballa, com tot hom pren posicions per resistir al transbalsament del mon; però, els nostres governants segueixen essent roegats pel microbi de la destrucció; els personalismes, les baixes intrigues poren més que l'amor de germans, i se cavnen tots els fonaments i se succeixen les crisis i no se pensa més que amb anar tirant, amb deixar per demá la resolució dels problemes vitals. ¡Com si el mon

tengués espera en el seu moviment de rotació. . . !

Quant la tempestat amenaassa tot-hom corre a puntalar.... Quant aquella ha passat, ningú es recorda del perill, ningú cuida d'arretgar la teulada perquè l'aigua en tornar no'n passi. Una serie de projectes de legislació social s'havien estudiat per convertirlos en lleis... el perill pròxim ha passat i ja no se'n preocupen, no els capitostos d'allà dalt. Per ells menjar, per ells el pressupost, res més les importa.

Mallorca està d'enhorabona. Un monument que corria el mateix perill que la Porta de Santa Margalida, avui te assegurada la seua existència i conservació. Gràcies a les gestions fetes per el R. P. Provincial dels Franciscans, Fr. Bartomeu Salvá, el claustre de S. Francesc, declarat fa temps monumnt nacional, ha passat a esser del usufruit de la V. O. T. segons R. O. del 16 de Febrer. No cal dir que aquells an aquí ha estat confiada dita custodia están també d'enhorabona per quant aquest document pot representar un regoneixement de drets fa anys arrebasats.

BOTADURA "DEL VICTORIA,"

En els astillers de Ferragut Garau Companyia de Calarratjada s'ha acabada una altra barca que si Deu ho vol será benehida i tirada a la mar avui mateix. Se li posa per nom «Victoria» pesplaça 110 toneladas i va aparejada de llavut, de floc i messana.

Des seues dimensions son:

2 1/2 m. d'Eslera

6'90 id. de mànega.

2'46 id. de puntal.

194 m.³ de bodega.

Va pintada de blanc i sa forma es molt esbelta.

Per ara no te determinat la companyia el comensament de cap altre barca, però tot queda dispost per seguir de nou.

Felicitem a la eitada companyia per l'èxit consegut en s empresa.

D'Artá i sa Comarca

Registre

Per posar-nos al corrent del registre que duim molt retrassat publicam tot el del Janer i mitj Febrer

Naixements

JANER

Pere Carrió Ginart, Bartomeu Vives Nabot, Aina Sureda Gili, Josep Oliver Fuster, Maria Sancho Ribot, Maria Ginart Pastor, Emili Ojeda Orell, Antonia Marin Ferrá, Sebastiá Ginart Gayá, Aurelia Metola Carcias, Maria Flaquer Massanet, Miquel Pastor Riera, Bárbara Genovard Estrany, Jaume Bernat Bisquerra, Margalida Gili Vives, Pere Sureda Sureda, Rafel Torres Servera, Bartomeu Brunet Frau, Bartomeu Cili Esteva, Margalida Riera Ferrer.

FEBRER

Antonia Esteva Quetglas, Antonia Febrer Salas, Josep Carrió Bernat, Juan Cantó Riera, Jaume Maria Bonnin, Toni Sastre Terrassa, Bárbara Antich Ginart, Juan Moll Pastor, Catalina Ribot Alsamora, Aina Alzina Brunet, Guiyem Payeras Ginart.

Suma, 17 nins, 14 nias, Total-31.

Defuncions.

Dia 4.-Juan Amorós Miquel (a) Des Recó, viudo, 52 anys, cremat, Dia 4. Maria Mascaró Ginard (a) Gatova, viuda, 83 anys, debilitat senil, Dia 7. Jaume Lliteres Bisquerra (a) Metlé, fedri, 70 anys, assistolia. Dia 11. Antoginard Sancho, de Son Fuya, fadri 27 anys nefritis crónica. Dia 15. Pere Ginart Bernat, Fuya, fadri, 27 anys tuberculossi pulmonar. Dia. 15. Antoni Sureda Servera, viudo, 70 anys apoplegia. Dia 20. Antoni Massanet Gayá, Trebay, fadri, 21 anys, tuberculossi, pulmonar. Dia 20. Francesc Picó Fuster, Rotxet, casat 72 anys cangrena. Dia 27. Antoni Flaquer Alsina. Mangol, fadri, 38 anys, congestió hepática. Dia 30. Martí Carrió Cantallops, de Son diligencia, viudo, 59 anys, hemorragia cerebral. Dia 31. Magdalená Massanet Sabater (a) Fustera, fadrina, 14 anys, meningitis. Dia 31. Francinaina Esteva Ordinas (a) de

Ses Eres, casada 76 anys, uremia.

FEBRER

Dia 6. Juan Bonnin Picó (a) Guixó casat, 54 anys, edema de la laringe. Dia 7. Biatriu Flaquer Tous, d'Aubarca, casada 25 anys tuberculossi pulmonar. Dia 17. Margalida Quetglas Pomas (a) Redona, casada 81 anys, arterio esclerossis. Dia 21. Gabriel Grau Santandreu, viudo 78 anys, pulmonía. Dia 23. Bárbara Massanet Carrió, Mossa, viuda 82 anys, cardiopatia.

Sumen 11 homos, 6 dones. Total 17.

Párvuls

Dia 3 Janer. Maria Oliver Vicens de 2 anys. Eclausia.

Dia 8 Febrer.--Francisca Ayala Massanet, 2 anys, cremadures. Dia 9. Francinaina Payeres Mestre, 16 mesos Eclamsia. Dia 15. Antonia Sureda Flaquer, 2 mesos, debilitat congènita. Dia 15. Francesc Mestre Ginart, 2 anys, Bronco neumonia.

Suma 1 nin, 4 nines. Total 5.

Matrimonis

Dia 10. Ramón Valis Bonnin amb na Maria Femenies Lliteres (a) Gurríes, fadrins. Dia 10. Francesc Llinás Umbert amb na Margalida Esteva Perxana (a) Canyereta, fadrins. Dia 31. Don Antoni Esteva Amorós (a) Regalat, amb D.ª Josepa Francisca Sullá Ramoní, fadrins.

Dia 14 de Febrer. Jesús Pañuela Aguado amb na Maria Font Gili (a) Blanca, fadrins. Dia 14. Jaume Servera Vives, amb n'Antonina Massanet Torres, des Rafal, fadrins. Dia 14. Miquel Gili Pujol (a) Durán, amb na Meria Esteva Tous (a) Bova.

Total 6.

CRONICA

VIATJERS.—El passat dia 15 acompanyat del Sr. Sureda i la seu esposa la distingida pintora D.ª Pilar Montaner va esser a la nostra vila i a la de Capdepera, l'erudit bibliotecari de l'Universitat de Barcelona D. Manuel Ramos estudiant lo poc que queda en les nostres possessions de cases senyoriales antigues. S'ha

passat una mesada a Mallorca prenguent fotografíes, per ferne a caseva un estudi.

SERRADORA.—D'ensa que se'n dugueren a Capdepera la serradora, els nostres fusters sentien la seua falta, i havien de sufrir moltes i grans molesties perdur a serrar a poble extern. Cansat d'aquest marruelli, el nostre amic, mestre Miquel Morey Femenias (Escolá) notable fuster primater, está instalant en el seu taller del carrer de la Parroquia un *sensfi* mogut per un motor Vellino de 3 1/2 cavalls de forsa.

FARINA BARATA.—A la fi les nostres classes humils están contentes. Desde el dia 21 se ven blat i farina intervengut, del que va dur el vapor Aspetia. Se ven en petites partides a fi de que siguin molts els qui se'n puguin aprofitar i el preu es a 25 reals els 10 Kls.

TEMPORALS.—Els dies 19, 20 i 21 un temporal com no recorden els més vells mariners de Capdepera, va atupar les costes del litoral llevanti. Les ones eren imponents. cubrien sense esforços el Faraió i avensaven majestuosas per les plages i costes baixes fins a tocar les casetes dels mariners i estiuctjants de Calaratjada i el Carregador, destruint algunes parets i algunes volles de barca, sobretot a sa Preduscada.

OBLIGACIONS.—S'han canviat amb les definitives les obligacions del ferrocarril Manacor-Artá. Hem tengut ocasió de veurerles haguent pogut contemplar un acabai treball, en el qual sobre surt la capsalera, que es una hermosa vista d'Artá.

SOLDATS.—El dia 26 se'n anaren an els respectius punts de destino els quintos de l'any passat.

URBANES.—Com cada any en aquest temps, els caminers municipals aidats per la prestació personal, están arretglaut el pis dels carrers.

METEOROLOGIA.—Hem rebuda la saó que se necessitava i el temps comensa a estirar-se. Colca diada de sol i no fa gens de fret.

Gran Colmado Artanenc

d'en GUIEM BUJOSA (a) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licor, dolces, galetes, etc., etc. ☼ Grandlós surtit de Perfumeria

Aquesta casa es s'única depositaria dins Artá del ANIS TUNEL

Fixau-vos be en sa Direcció: **CARRÉ DE PALMA 3 ARTA**

L'agencia Bujosa (a) Ganancia serveix amb esmení, puntualitat i barata qualsevol encàrrec se li fassa per Ciutat i pe's altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá: **CARRE DE PALMA, N.º 5** ☉ Despaig a Palma: **ESTANC DES BANC DE SOLI**

GRANDES ALMACENES

: San José :

DE

Vda. Ignacio Figuerola

Laneria	Zapateria	Pañeria	Bordados
Lenceria	Confecciones	Pañoleria	Tapicerias
Camiseria	Corseteria	Corbateria	Alfombras
Merceria	Sederia	Bisuteria	Perfumeria

ABRIGOS -- CAPOTES -- PALLIZAS -- IMPERMEABLES

Artículos para luto - Géneros de punto - Bastones
y Paraguas - Artículos de viaje

SASTRERIA - MODISTERIA - CAMISERIA

Mantas de Lana - Chanclos de Goma

Gran sección de Peleteria

Vestas al contado - Precio fijo - Teléfono, 217 - PALMA - *Esta casa no tiene sucursal*

La Fonda Randa, de Esteva

Carré de Palma, 48.—**ARTA**

**SES OBERTA FA POC. TOT ES NOU
I LLAMPANT. SERVICI ESMERADISSIM**

Prontitut

SEGURETAT I ECONOMIA

Ensaïmades i panets

En lloch se troben millós que a la

PANADERIA Victoria

ES FORN NOU

D'EN

Miquel Roca Castell

A sa botiga hei trobareu sempre pans, panets,
galletes, bescuits, rollets, i tota casta de pasticeria

TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netedaí, prontitut i economia

DESPAIG Carrer de Palma 3 bis. ARTA

CAP BOTIGA

VEN EN MILLOS CONDICIONS QUE SA D'EN

JUAN VIGENS (a) JAN

Tota casta de articles, comestibles, galetes, etc.

ES REPRESENTANT DE SA PERFUMERIA

L. CACCIO

TE DEPOSIT DE MAQUINES DE COSIR

P a p h A n c o r a

Com també tota casta d'instruments musicals. Bandurries, Guitteres, etc.

DIRECCIÓ: :: ALCARIOT, 3

Fip. Catalana de Fomes i Sureda Artá

DISPONIBLE